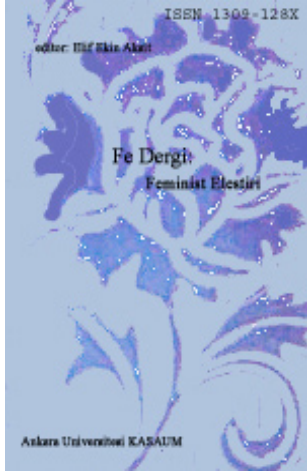

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM

Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 10, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

***Gore Vidal'in Kent ve Tuz Eseri'nin Kuir Kültürü ve
Camp Talk Çevirisi Üzerinden Çeviri Eleştirisi***

Feyza Solmaz

Çevrimiçi yayına başlama tarihi:1 Haziran 2018

DOI: 10.1501/Fe0001_0000000193

Bu makaleyi alıntılanmak için: *Feyza Solmaz*, "Gore Vidal'in Kent ve Tuz Eseri'nin Kuir Kültürü ve Camp Talk Çevirisi Üzerinden Çeviri Eleştirisi" *Fe Dergi 10*, no. 1 (2018), 13-26.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/19_2.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Gore Vidal'in Kent ve Tuz Eseri'nin Kuir Kültürü ve Camp Talk Çevirisi Üzerinden Çeviri Eleştirisi
Feyza solmaz*

Çeviri alanında erek odaklı çevirinin merkez konuma gelmesiyle, çeviri alanında yüzyıllardır Anglo Sakson-Avrupa ekseninde yoğunlaşan kaynak metinlere bağlı olarak görünmez hale gelen insan hakları, cinsiyet, çeşitli kültürler, azınlık gruplar ve olgular aynı zamanda çeviride görünürlük kazanmaya başladı. 1980'ler sonrası çeviri kuramlarının odak noktalarından birisi olan cinsiyet ve kuir çeviri konuları, 1990'larda gerek sosyo-politik gerek dilbilimsel alanda sesini duyurmaya başladı. 1990'lar sonrası şekillenen ve çeviribilimin içinde etkili bir biçimde ilerleyen aktivist çeviri kuramlarından birisi olan kuir çeviri, ülkemizde de akademik ve sosyolojik alanda yer edinmeye ve incelenmeye başlandı. Kuir teori, kuir dilleri ve çeviride cinsiyet konuları ulusal ve uluslararası platformda aktif bir şekilde işlenmeye ve bu konuların üzerine sayısız akademik makale yayınlanmaya başlandı. Bu makalede, kuir kültürü, çevirisi ve dillerinin uluslararası bağlamdaki güncel konumu, Türkiye'deki mevcut çalışmalar, Amerikan gey yazınının ilk eserlerinden sayılan, Türkçeye 1998 yılında Fatih Özgüven tarafından çevrilen Kent ve Tuz (The City and The Pillar) eseri çeviri eleştirisi bağlamında incelenecektir.

Anahtar kelime: çeviribilim, Camp Talk, LGBT, kuir, Kent ve Tuz

Translation Criticism of Gore Vidal's The City and The Pillar through Queer Culture and Camp Talk Translation

Human rights, gender, minority cultures and groups that were invisible in translation with the dominance of Anglo-Saxon-European centered practices and language have become visible with the upcoming of target-oriented translation studies into practice. Being among the focus centers of translation theories after 1980's, gender and queer translation issues have become major issues and visible through socio-political and linguistic fields in the 1990's. Shaped after the 90's and being one of the activist translation theories developed effectively in translation studies, queer translation has also come into practice in academic and sociological fields in Turkey. Queer theory, queer languages and gender in translation have started to be practiced effectively in international and national platforms and numerous articles have started to be written in these issues. In this article, current status of queer culture, queer translation and queer languages throughout international context and current status of the topics in Turkey will be examined through translation criticism of Gore Vidal's The City and The Pillar which is considered to be one of the first writings of American gay literature and which has been translated into Turkish by Fatih Özgüven in 1998 as Kent ve Tuz.

Keywords: Translation Studies, Camp Talk, LGBT, Queer, The City and The Pillar

Giriş

Çeviribilim alanında üzerinde durulmaya başlanan ve pek çok kuramı yeniden şekillendirip, yenilerinin ortaya çıkmasını sağlayan erek (hedef) odaklı işlevsel çeviri kuramlarının üzerinde durduğu başlıca konulardan birisi de çeviri ve (toplumsal) cinsiyettir. 70'ler sonrası aktif bir şekilde analiz edilmeye başlanan ve feminist çevirmenlerin başı çekerek ele aldığı çeviri ve cinsiyet konusu, yazılmış, çevrilmiş ve çevirmeye devam eden eserleri, çevirilerdeki dil kullanımını, dil ve cinsiyet ilişkisini sorgular. Üzerine pek çok yazı kaleme alınmış ve inceleme yapılmış bu alanda yeni kuramlar doğmuş ve çevirmenlerin sosyokültürel alanda inceleme yapip çalışmalar yürütmesini sağlamıştır. Ağırlıklı olarak biyolojik cinsiyetler olan kadın ve erkek üzerinden yapılan araştırmaların yanı sıra “cinsiyet kavramı 1990'larda yürütülen çalışmalarla, gey aktivizmi, kuir teori ve cinsiyetin tartışılma performatifliği üzerine düşüncelerle daha kapsamlı anlamlar kazanmıştır”(Von Flotow

*Hacettepe Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık bölümü öğrencisi

1997)¹ Özellikle 70'ler sonrası yapılan çalışmalarda gender (cinsiyet) terimi bu iki cinsiyetin sınırlarının dışına çıkıp, günümüzde pek çok kişi tarafından queer (kuir) kavramı altında kısaca toplumsal olarak "normatif olmayan herhangi bir cinsel arzu deneyimi ve ifadesiyle" (Baer ve Kaindl 2018) tanımlanmaya başlamıştır. Çeviribilimle ilişkisinin incelenmesi geç zamanlarda başlayan cinsiyet konusu, özellikle Von Flotow'un 90'larda yayımladığı Translation and Gender (Çeviri ve Cinsiyet) adlı çalışmasında değindiği şekilde biyolojik ya da heteronormatif kalıpların dışına çıkıp, cinsel arzunun temellendiği her alana odaklanmaya başlamıştır.

Cinsiyet konusunun en önemli başlıklarından ve kuramlarından birisini olan queer ise, 90'lar sonrası kendi çeviri kuramı içinde şekillenmeye başlamış ve bu kuram üzerine pek çok çalışma ortaya çıkmıştır. Özellikle gey yazını, dili ve çevirisi ile başlayan bu süreç, sosyolojik alanda büyük yer kaplamış ve güncel zamana kadar şekillenerek ilerlemiştir. LGBT topluluğunu ve bu toplulukla birlikte diğer cinsel yönelimleri de temsil eden kuir, Butler gibi kuramcılarla birlikte güncel olarak cinsiyet konusunda güçlü bir savunma ve özgünleşmeye ortam oluşturmuş ve akabinde kuir çevirinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Gey ve Lezbiyen dili, kuir dilleri, kültürü ve topluluğu üzerinde yapılan pek çok araştırmanın yanı sıra bunun çeviribilimde kapladığı alanla ilgili günümüze kadar pek çok yerli ve uluslararası araştırmalar yapılmıştır.

Günümüzde kuramlar çerçevesinde şekillenen kuir çevirisi ülkemizde de çeviri alanında aktif bir çalışma alanı haline gelmektedir ve pek çok çevirmen tarafından bilinçli bir şekilde uygulanmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'de LGBT ve kuir tarihi, mücadelesi ve siyasi ve sosyal alandaki etkisi üzerine sosyolojik, dilbilimsel ve siyasi pek çok araştırma yapılmış, topluluklar kurulmuş ve toplumu oluşturan alanlardaki yerleri ile ilgili pek çok makale ele alınmıştır.²

Çeviri eleştirisi, öncelerde gerçekleştirildiği gibi sanılanın aksine bir zevk, algı, beğeni meselesi olmaktan çıkıp, çeviribilim alanında önemli bir yere sahip olan, çevirinin objektif ve belirli kaynaklara dayalı şekilde belirli yöntemlerle gerçekleştirilen eleştirisi haline gelmiştir. Pek çok çevrilen eserin özgünlüğü, dili, tercih edilen ya da uygun bulunan kuramları analiz etmesinin yanı sıra, özgün kitabın özgün özellikleri doğrultusunda erek kültürün, dilin ve bunların unsurlarının çeviride ne denli önemli bir yer kapladığını, kültürler ve diller arasındaki ilişkilerin, kuramların ve popüler kültür ve çeviribilim araçlarının ne denli kullanıldığını ve uygulandığını gözler önüne sermek, okuyucuyla buluşturmak ve analiz etmek için yapılan en önemli çalışmalardandır. Edebiyat çoğuldizge kuramına (Even-Zohar 1978)³ göre zaman zaman merkezde zaman zaman ile periferide yer alan çeviri eserlerin ülkenin popüler kültür ve dili üzerindeki etkisini ölçmede önemli bir yere sahiptir.

Özellikle 90'lar sonrası şekillenmiş olan kuir çevirinin, aktivist çevirinin, kuir kültürün ve kuir kültür üzerine yapılan çalışmaların ülkemizdeki edebiyat ve çeviri alanındaki yansımalarını kısaca özetlemek için yapacağım bu çalışmada, 1960'larda Amerikan Gey yazınında çığır açıcı bir etkiye sahip olan Gore Vidal'in orijinal adı *The City and The Pillar* olan ve Türkçeye 1998 yılında Fatih Özgüven tarafından *Kent ve Tuz* adıyla çevrilen eserinin kuir çeviri bağlamında bir incelemesi sunulacaktır. Çeviri eleştirisi olarak da nitelendirilebilecek bu çalışmada, ülkemizin sosyal tarihinde yüzyıllardır aktif olarak kullanılan ama ne yazık ki yeni yeni inceleme konusu olmaya başlamış olan Lubuncanın çeviri eser üzerindeki yansıması ele alınacaktır.

Yöntem

Yapılan bu çeviri eleştirisi, Van Der Broeck'in *Second Thoughts on Translation Criticism* eserinde ayrıntılı şekilde analiz edilen çeviri eleştirisi yöntemini izlemektedir. Broeck'in yöntemine göre izlenecek adımlar genel çerçevesiyle şu şekildedir:

- 1-Kaynak ve erek metnin karşılaştırmalı analizi
- 2-Metin yapılarının ve metin dizgelerinin karşılaştırması
- 3-Sonuç

Kaynak ve erek metnin karşılaştırmalı analizi bölümünde kaynak ve erek metin karşılıklı olarak dilsel, metinsel, sessel, söz dilimsel ve sözcüksel olarak incelenecektir. Bu adımda analiz kaynak metin odaklıdır. Kaynak metnin dilsel özellikleri, iletmek istediği mesaj, dil kullanımı, yazın şekli erek metni doğrudan etkiler. Amerika'nın 60'lı yıllarda ortaya çıkan ve gey yazınının ilk eserlerinden olan Gore Vidal'in *Kent ve Tuz* eseri, kuir jargonlarından birisi olan Camp jargonunu içermesi ve benzer eserler arasında ilk kez bu jargonu göz önüne sermesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Keith Harvey'nin *Translating Camp Talk Gay Identities and Cultural Transfer* çalışmasında da ayrıntılı bir şekilde incelenen eser, dönemin gey topluluğunun özel jargonunu

yansıtmasıyla öne çıkar. Bu çeviri eleştirisinde kaynak ve erek metinde odaklanacağım ve karşılaştırmalı analizini yapacağım esas nokta camp jargonu ve çevirisi olacaktır.

Kaynak ve Erek metnin karşılaştırmalı analizi sonrası eleştiri yazısının önemli kısımlarından olan, erek ve kaynak metni doğrudan etkileyen yazar, yaşadığı dönem, çevrilen eser ve çevirmeni hakkında bilgi verilecektir. Yazarın yaşadığı, eseri yazdığı dönem ve bunların hem yazarın hem de kaynak metnin üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Bu nedenle çeviri eleştirisinin okuyucuya iletmek istediği mesajı, örneklerin karşılaştırmasında hangi bakış açısının önem arz ettiği sorularını bulabilmek ve eleştiriye sağlam bir temele oturtmak için kaynak ve erek metnin, yazar ve çevirmenin, metinlerin kapsadığı ve temsil ettiği kültürlerin bilinmesi gerekmektedir.

Bu bilgilerin okuyucuyla paylaşılması sonrasında metin yapılarının ve metin dizgelerinin karşılaştırılması yapılır. Eleştirinin teknik olan kısmı olan bu karşılaştırmada, örnekler kaynak ve erek dillerde birlikte okuyucuya sunulur ve yapılan değişiklikler, gerçekleşen kaymalar tespit edilir. Yapılan değişikliklerin ve ortaya çıkan kaymaların nedenleri açıklanır ve olması dahilinde olası çeviriler okuyucuyla paylaşılır. Etimolojik ve söz dizimsel anlamda incelenen örnekler belirli gruplara ayrılmalı ve tutarlı bir şekilde incelenmelidir. Sonuç bölümünde ise çeviri eleştirisinin okuyucuya sunduğu bilgiler ve yaptığı analizler doğrultusunda çevirinin Van Der Broeck'in kaynak metnin normlarını daha fazla benimseyen çeviri olarak tanımlanabilecek *yeterli çeviri* (adequate translation) ve erek metin normlarını daha fazla benimseyen *kabul edilebilir çeviri* (acceptable translation) bağlamlarında çevirinin nerede konumlandığı okuyucuyla paylaşılmalıdır. Yeterli ya da kabul edilebilir bulunan çeviri, eleştirilen tarafından nedenleri açıklanarak eleştirilir ve eleştirilenin çeviri ve kitap hakkındaki öznel görüşleri de okuyucuyla sunulur.

Yazımı geliştirirken takip edeceğim bölümler ve yöntemler yukarıda kısaca açıklanmıştır. Araştırmamın evrenini Lubunca, kuir dilleri ve jargonları kapsamaktadır. Bu jargonları ve çevirilerini incelerken Büyük Argo Sözlüğü, Madi Sözlük⁴, Lubunca Sözlük⁵ ve bireysel olarak Pembe Hayat'ta yaptığım çalışmalar boyunca kullanmak için edindiğim terminolojiyi kullanmaktayım. Lubunca ve kuir dilleri üzerine yazılmış olan yazımda da değindiğim eserlerdeki örneklere de bağlı kalmaya çalıştım.

Kuir Kültürü, Çevirisi ve Camp Talk

Ulusal ve Uluslararası düzlemde Kuir Kültürü ve Kuir Dilleri

“Normatif heteroseksüelite sınırlarının dışında kalan cinsel ve cinsiyetçi çalışmalar ve/veya kimlikler” (Kulick 2000,243) şeklinde kısaca tanımlanabilecek olan *kuir*, evrensel bir kavram olup günümüzde de sürmekte olan ve toplumu önemli derecede şekillendiren bütün toplum kurumlarına nüfuz eden, heteronormatif olarak adlandırılan sistemin dışladığı, ancak performatif şekilde var olmayı başaran ve güçlenmeye devam eden bir oluşumdur. Medeniyetle paralel bir şekilde var olan ve toplumu şekillendirmeye devam eden, LGBT ve diğer cinsel yönelimleri, ifadeleri ve deneyimleri kapsayan ve temsil eden şekilde kullanılan *kuir* kavramı, sanıldığından aksine edebi ve akademik alanda güncel olarak aktif bir şekilde kendine yer bulmaktadır ve pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Günümüzde konumlandığı tabanın çok üstünde olan *kuir*, post-modernizmle somutlaşan bireysellik kavramının yerini pek çok birey için almaktadır, bazılarına kimlik oluşturmaktadır ve birçok toplum araştırmacı, sosyolog, bilim insanı, çevirmen ve kuramcı için ise önemli bir araştırma alanıdır. *Performatif* politik yapısı içinde aktivizmi barındıran *kuir* kendisini olumlama ve aktivizm yoluyla var etmektedir. Kültürün içine dâhil olan pek çok kişinin yanı sıra, topluluğun pek çok eser ve araştırma aktivizm özelliği taşımamasına rağmen hem *kuir* kültürü tanıtır hem de temsil eder. Kuir teori, baskın bilim ve güç rejimlerine bu modellerin yapısallığına, tarihi stratejilerine ve politikalarına odaklanarak doğal ve evrensel biçimde meydan okur. (Baer ve Kaindl 2018)

Kuir kültürün kendisini var etmesinin ve dışlandığı evrensel toplumun içinde özgün bir şekilde yer edinmesinin belki de en önemli araçlarından birisi pek çok dilde var olan ve aktif olarak kullanılan kuir dilleridir. Olumlama yöntemlerinin en önemli ve en somut araçlarından birisi olan bu jargonlar, sadece topluluğun veya kuir kültürün içinde yer alan kişilerce değil, tarih boyunca pek çok alanda kendini bu topluluklarla bağdaştırmayan, hatta bu kültürün aklının ucundan geçmediği, temelde benzer özelliklere sahip olan pek çok kişi tarafından kullanılmıştır. Bu konuyla ilgili Don Kulick'in *Gay and Lesbian Language (Gey ve Lezbiyen Dili)* adlı eserinde geçmişten günümüze bu konu hakkında yazılmış ve söylenmiş bütün araştırmaları analitik bir şekilde incelemiş ve incelemeleri karşılaştırmalı bir şekilde sunarak gey, lezbiyen ve kuir dilleri üzerinde zengin bir kaynak ortaya çıkarmıştır. “Sorunlardan bir diğeri ise... gey ve lezbiyen dilinin her nasılsa temelini gey ve

lezbiyen kimliklerden aldığı ve bu dillerin kendini gey ve lezbiyen olarak tanımlayan kişilerin söylemleriyle somutlaştığı kanısıdır. Bu varsayım sembolik ve deneysel kategorileri karıştırmakta, cinselliği cinsel kimliğe indirgemekte ve araştırmacıları kuir dilinin cinsel yönelimi önemli olmaksızın herkes tarafından kullanılabilir bir dil kaynağı olma özelliğinden uzaklaştırmaktadır” (Kulick 2000, 246) diyen Kulick geçmişten yakın geleceğe kadar yapılan araştırma ve çıkarımlardaki en elzem sorunlardan birisine değinmekte ve kuir dillerinin yaşadığı en büyük sorunlardan birisine dikkat çekmektedir. Günümüzde ise bu jargonlar popüler kültürde fazlasıyla görünür şekilde yer eden bu jargonlar, örneğin Amerika’da yayımlanan ve kuir aktivist olan *Rupaul* tarafından yaratılan *Rupaul’s Drag Race (Rupaul’un Drag Şovu)* yarışmasıyla birlikte gay jargonunun kişi fark etmeksizin kullanılmasıyla sonuçlanmıştır. Yazın eserlerinin ve bu jargonların kuir kültür için elzem önem taşımasının sebebi ise, iletişim üzerindeki edim-söz (illocutionary)⁶ ve etki-söz (perlocutionary)⁷ kavramlarının gücüdür. Dilden etkilenen bütün insanlık ve kültür, dil tarafından şekillendirilmektedir ve dili şekillendirmektedir. Bunun bir sonucu olarak insanlar ve kültür, dili etkilemekte ve dilden etkilenmektedir. Kuir kültürün ana politikası *performatif* politika, kısaca olumlama yoluyla özümseme ve bu şekilde toplumda var olmayı idea olarak alır. Böylece toplum tarafından yöneltilen nefret söylemleri *performatif* politikayla olumlama olarak özümseme ve toplumun yapmaya çalıştığı tam aksine, toplumda dışlanan bireyler nefret söylemleri üzerinden toplumda yer edinir. Böylece dil üzerinden sadece toplumda yer edinilmekle kalmaksızın, heteronormatif düzene karşı çıkılmış olunur. *Kuir* kültürünün söylemleri hala tam olarak nötr olmamasına rağmen, dilin ve sonucunda dil kullanımlı eserlerin önemi bu kültür için en üst noktadadır.

Ülkemizde de evrensel olarak performatif politikayla paralel ilerleyen *kuir* kültürü gösterilenin aksine pek çok akademik ve sanatsal alanda kendini göstermekle beraber, toplum içinde yüzyıllardan beri var olmaktadır ve kullanılmaktadır. Sayısız alanda incelenen ve pek çok kişi tarafından kabul edilen *kuir* kültürü, Türkiye’de son yıllarda görünürlüğünü iyice arttırmıştır. Kuir teorisi üzerine pek çok eser ortaya çıkmış, kuir kültürü alanında akademik ve sosyal platforma pek çok çalışma gerçekleştirilmiş, kuir çevirisi üzerine akademik yayınlar kaleme alınmış, Türkçeye özgü bir kuir dili olan Lubunca üzerine akademik çalışmalar yapılmıştır. Birçok akademik çalışmanın yanı sıra Metis yayınevleri tarafından çıkartılan ve Cüneyt Çakırlar ve Serkan Delicenin derlediği *Cinsellik Muamması Türkiye’de Kuir Kültür ve Muhalefet* adlı eserde Türkiye’deki LGBT ve kuir kültürün siyasi, politik, sanatsal ve edebi alandaki güncel ve tarihi durumu farklı bakış açılarından değerli akademisyen ve yazarlar tarafından ele alınmıştır, ayrıca inceleyeceğimiz *Kent ve Tuz* eserinin çevirmeni Fatih Özgüven’in de erken Cumhuriyet dönemi edebi eserleri üzerine incelemesi ve Cüneyt Türel’le Bilge Karasu üzerine olan röportajı da yer almaktadır. Kuir teori ve cinsiyet üzerine, diğer pek çokları arasında Alev Özkazanç gibi araştırmacılar tarafından pek çok yazı ve eser kaleme alınmıştır.

Ulusal ve uluslararası platformlarda dikkat çekmeye ve incelenmeye başlanan Lubunca üzerine ise Nicholas Kontovas tarafından 2012 yılında kaleme alınan *LUBUNCA; The Historical Development of Istanbul’s Queer Slang and a Social-Functional Approach to Diachronic Processes in Language*, dilbilimsel ve sosyolojik alanda yazılmış zengin ve dikkat çekici makalelerden birisidir. Sosyal medyada aktif olarak yansıtılan ve savunulan kuir kültürü, artık ülkemizde de pek çok sanatsal, toplumsal ve bilimsel çalışmanın ana konusu olmaktadır. Kuir dili ise çeviribilim, edebiyat, dilbilim, sosyoloji, etnoloji ve çok sayıdaki benzer alanda kuramsal ve analitik bir şekilde incelenmeye başlanmış ve üzerinde pek çok eser kaleme alınmıştır.

Kuir Çevirisi ve Camp Talk

Erek odaklı işlevsel kuramın güçlenmesiyle birlikte çeviri alanında cinsiyet kavramının incelenmesi 70’lerin sonlarında feminist çevirmenler tarafından başlasa da 90’lara gelindiğinde çeviride cinsiyet kuramlarının yeri öncül bir şekilde Von Flotow’un 1997 yılında yazdığı *Gender and Translation* eseriyle birlikte somutlaşmaya başlamıştır. Cinsiyetin çeviride makro ve analizinin “çevirmenlerin, yazarların ve eserlerin ürünleri, eleştirileri, değişimleri ve önemleri gibi çeviri olgularının makro analizinde cinsiyeti sosyopolitik bir kategori olarak ele almak” ve “çevirilen metinlerin mikro analizi aracılığıyla cinsiyet meselelerini politik veya edebi/estetiksel birleşim alanı olarak” ve “çeviri uygulamaları sonucu ortaya çıkan veya uygulanan bağlantılı ve daha teorik soruları şekillendirerek” yapılması gerektiğini öneren Flotow, cinsiyet perspektifinin araştırmacılara tarihi metinleri, bu metinlerin çevirilerini, yazarlarını, çevirmenlerini, sosyo-politik bağlamlarını, etkilerini yeniden değerlendirme imkanı sunduğunu söyler. Cinsiyet çalışmalarının hızla ilerlemesine ve çeviribilim disiplinlerarası olduğunu iddia etmesine rağmen çeviribilimin kuir teorisinin kavramları ve teorik yöntemleriyle tam olarak bütünleşmesi uzun zaman alır (Baer ve Kaindl 2018). Halbuki kuir teori ve çeviribilimin birbiriyle bütünleşebileceği ve birbirini destekleyebileceği pek çok husus vardır.

Aktivist çeviri yukarıda bahsedilen çeviri alanlarında çalışan ve araştırmalarını yapan çevirmenlerin çoğunun uyguladığı veya savunduğu çeviri yöntemlerinden birisidir. Özellikle cinsiyet ve çeviri, kuir ve çeviri, postkolonyal çeviri alanlarında tanımlarla özleştirilebilecek ve paralel, performatif ve aktivist bir çeviri imkanı sunan bu yöntem, günümüzde çoğu çevirmen tarafından uygulanmaktadır. Venuti ve Tymoczko, çeviribilim kuramları ve uygulamalı çeviribilim üzerindeki Anglo Sakson ve Avrupa dili ve kültürünün hükmünü sorgulayarak, dominant dillere uyarlanmış ve kaynak dil, kültür üzerinde yoğunlaşan kuramların, diğer kültürlerin, dillerin ve dinlerin niteliklerini nasıl göz ardı ve asimile ettiğine dikkat çeker. Erek odalı işlevsel çeviriyle eş zamanlı bir şekilde erek dilleri, metinleri, kültürleri ve dinleri odak noktasına koyan, bu dillerin ve kültürlerin görünürlüğünde en elzem görevi “çevirmenin” üstlendiğini söyleyen aktivist çeviri ortaya çıkmıştır. Cinsiyet kavramı ve çevirisi konusunda büyük önem arz eden ve cinsiyet ve çevirinin karşılıklı sağlamlasının gerçekleştirilebildiği aktivist çeviri, cinsiyet ve kuir teorilerini benimsemiş pek çok çevirmen tarafından gerçekleştirilmektedir. Cinsiyet konusunda çeviri ve kuir kuramının döngüsel etkisi şöyle açıklanabilir ;

Kuir teori ötekiliğin temsilini sorunsallaştırdığı ve çeviri de temsilin doğasında var olan ötekliği öne çıkardığı üzere, kuir teori ve çeviribilim çalışmaları birlikte etkili bir şekilde taklit, kopyalama ve yansıtma olarak anlaşılan geleneksel temsil modellerininin ve bu modellerin yansıttığı yazara ait söylemlerin ve subjektifliğin istikrarını bozmalıdır. Buna bağlı olarak çeviri (kuir teorisinde) iki amaçla kullanılır; cinsel kimliklerin sorunsallaştırılması ve çeviri yoluyla kuir politikalarını geliştirilmesi. (Baer ve Kaindl 2018)

Kuir jargonlarından birisi olan Camp Talk ise, Harvey tarafından kısaca “1940’lardan günümüze kadar Fransız ve İngiliz yazınındaki homoseksüel erkeklerin kullandığı söylem şeklinin kurgusal betimi” (Harvey 1998, 295) olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler Fransız ve İngiliz Yazınındaki her türlü hiyerarşik seviyeden ve kültürel topluluklardan homoseksüel bireyleri ve kimlikleri içermektedir. Kullanılan dil Fransız homoseksüellerinin feminen dilinin karakteristikleri olan ironi, estetizm ve mizah olmak üzere üç ana alanda incelenen abartı dili ve İngiltere’deki homoseksüel erkeklerin birlikte olmak için gittikleri *Molly Houses’larda* (Koli Sirkafi)⁸ yapılan gizli kamara buluşmalarındaki jargonu kapsar. Diğer oluşturulan jargonların aksine, Camp jargonunu “dil ve kimlik döngüsü” içinde inceleyen Harvey, jargonun kullanımının ve oluşumunun etnolojik bir şekilde dil ve kimlik arasında şekillendiğini ve pek çok durumda kişiye özgü olmaya kadar çıkabileceğini söyler. Hassas ve ağdalı olan bu jargonun incelemesini “kültürel-teori perspektifinden edebiyatın incelenmesini dilbilimsel metotlarla birleştirme” (Harvey 1998) yöntemiyle yapacağını dile getiren Harvey, İletişim teorisindeki yerme ve olumlama yöntemlerinin oluşturduğu temelle “heteroseksüel (ve homofobik) söyleme karşı gelen uygun gey ve lezbiyen söylemini incelemek” (Harvey 1998, 297) adına camp talk incelemesini aslında var olan kuir kuramların üzerinden oluşturmaktadır. Bu özgün dilin makro kimlik ve mikro kimlik olarak yüzey ve derin anlamlarda şekillendiğini ve oluştuğunu yazan Harvey, kültürel eserleri, öğeleri ve jargonu inceler. Günümüz eserlerinde görülebilecek olan bu dil, Harvey tarafından özellikle sanatsal eserlerdeki gey jargonundan örnekler verilerek açıklanır. İngilizce ve Fransızca arasında yapılan kuram incelemesi, ayrıntılı incelemeleriyle kuir çeviri alanında ele alınmış en zengin ve analitik eserlerden birisidir.

Şimdi ise çeviri eleştirisi adımlarından birisi olan, inceleyeceğimiz eserin yazarının, konusunun ve çevirisinin kaynak ve erek dizgelerdeki önemine göz atalım.

Gore Vidal ve Kent ve Tuz

3 Ocak 1925 New York doğumlu yazar, Amerikan Gey edebiyatı tarihinin önde gelenlerinden, zamanının ünlü politik yazarı ve senaristidir. Politik bir aileden gelen Vidal, gençliğinin ve yazarlığının erken dönemlerinden itibaren toplumun içyapısındaki konuları, savaşı ve siyaseti eleştirmiş, eserlerinde toplumun yozlaştığı konular üzerine düşündürücü ve eleştirel yorumlar getirmiştir. Üçüncü eseri olan ve Türkçeye *Kent ve Tuz* olarak çevrilen, orijinali *The City and The Pillar* olan eser, Amerikan Gey yazınının baş eseri olarak anılmaktadır. Humanist siyasi kimliği ve özel hayatı nedeniyle pek çok eleştiriye maruz kalan ancak sonrasında meslektaşları ve aktivistlerin desteğini alan Vidal, siyasi ve toplum üzerine olan görüşlerini sadece edebi eserlerinde değil, ayrıca döneminde kaleme aldığı ve ünlü gazeteler tarafından yayımlanan yazınlarında da savunmaktan kaçınmamıştır. Savaş sonrası toplumun psikolojisini özellikle yazılarına ve eserlerine aktaran yazar, *The City and The Pillar* eseriyle günümüz edebiyat ve aktivizm dünyasında oldukça tanınan ve doğru eleştirileriyle pek çok kişinin referans olarak gösterdiği, kimliğinin dışına taşmış olan bir toplum entelektüelidir.

Kitabı ve Vidal'in sosyo-politik eylemlerini daha iyi anlayabilmek için yazarın yaşadığı ve eserin ortaya çıktığı dönemin özellikleri ve siyasal olaylarının bilinmesi, bizlere eseri ve içeriğini, kullanılan dilin ve kelimelerin nasıl şekillendiğini anlamada yardımcı olur.

İkinci Dünya Savaşı ve New York

İkinci Dünya Savaşı edebiyat ve sanat dünyasında post modernizmin ve birçok sanat ve edebiyat akımının çıkış ilhamı olarak görülmektedir. Savaş esnasında ve sonrasındaki buhranda ortaya çıkan eserlerde bu savaşın dünya çapında siyasi, ekonomik, sosyokültürel ve psikolojik alanlarda insanları büyük çapta etkilediği net bir şekilde görülebilmektedir. En manevisinden en maddisine dek pek çok coğrafyada hayatları, ideaları hatta kültürleri büyük ölçüde etkilemiş olan İkinci Dünya Savaşı, günümüz dünyasının oluşmasında büyük bir etkiye sahiptir. Savaşın en sarsıcı etkilerini ortaya çıkaran faşizm ideası incelendiğinde ise, bunca eserin ve buhranın sebebi yüzeysel olmaktan çıkıp, aslında kültürden çok evrensel olan medeniyeti nasıl sarstığı görülmektedir ve pek çok eserin, oluşumun ve ideolojinin temelleri daha iyi şekilde anlaşılabilir. Dil, din, cinsiyet, idea ve yaşam tarzlarının çoğuna da karşı çıkan faşizm, toplumlarındaki ırk temizliklerinin yanında özgür irade ve yaradılış çerçevesindeki pek çok kültür sayılabilecek toplum kimliklerinin de sonunu getirmiştir. İncelenecek eserde betimlenen, Vidal'in ve döneminin çoğu sanatçısının da betimlediği bu temizlik, insanların hayatlarını yok etmiş veya çok acınası durumlara getirmiştir. Özellikle Avrupa kıtasında faaliyette olan faşizm, homoseksüel bireyleri de temizliğe ağır bir şekilde dâhil etmekteydi. Amerika kıtasında ise homoseksüel olan bireyler damgalanıp ordudan ve ülkeden sınır dışı edilmekteydi. Vidal'in yaşadığı dönemin, yani 50'li yılların başlarında New York kentine bakıldığında ise, günümüzde hâlâ bilinen şehirlerin başında gelen Amerika'nın rüya kentinin günümüzdeki şekline bürünmeye başladığını ve dönem ideası karşısında dünyanın her bir köşesinden barındırdığı kişilerle bu temizliğe ve kendi devletinin yaptırımlarına başkaldırdığını görmekteyiz. Siyasi olarak ağır baskılar altında kalan *LGBT bireyleri*, New York kentinde kendine aşına bir yer edinmiş ve topluluğun öncüleri sayesinde sesini en azından New York'ta duyurabilmiştir. Özellikle Vidal'in eserlerinde değindiği hümanist ve *kuir* topluluğun kendini keşfetmeye ve kucaklamaya başladığı kentlerden birisi olan New York'un görüş özgürlüğünü bünyesinde o zamandan beri barındırdığını görmekteyiz.

The City and The Pillar

Amerikan gey yazınının önemli eserlerinden *The City and The Pillar*, ilk olarak 1948 yılında New York'ta basılmış, dönemiyle eş zamanlı olarak pek çok Avrupa ülkesinde de yayımlanmıştır. İncelenecek olan kopyası İngiltere'nin Londra kentinde 1948 yılında basılmış olan kitabın 1972 yılındaki basımı olup yazar tarafından yeniden düzenlenmiş ve son söz eklenmiş şekilde Panther Yayıncılık tarafından çıkarılmıştır. Vidal'in politik görüşünü, yazdığı kitap hakkındaki düşüncelerini ve kitabı yazmasının akabinde yaşadıklarını anlattığı sonsözü de içeren kitap, Türkiye'de bu alanda mevcut olan çeviri eserlerinden birisidir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Güneyli Jim Willard'ın yaşamını ve psikolojik serüvenini anlatan kitap, kahramanın içinde bulunduğu dönemde yaşanan sosyokültürel olaylara, savaşla ilgili bakış açısına ve özellikle de dönemin Amerikan *kuir* kültürüne aralanan bir kapıdır. Lise öğrencisi tipik Güneyli Willard'ın, toplum tarafından dışlanmış *kuir* topluluğuyla tanışması evresinde yaşadığı sosyokültürel değişimleri betimleyen kitap, ilk olarak Willard'ın ailesine ve arkadaş çevresine olan bakış açısını, sonrasında serüvenleri boyunca tanıştığı tiplere ve karakterlerle olan ilişkisini, Amerikan toplumundaki cinsiyet rollerini ve kimliklerini betimlemektedir. Toplumun alt ve üst mertebelerinden, her türlü meslek grubundan karakter ve tiplere dolu olan kitap, dönemin dünyayı sarsan ve post modernizmin doğuşuna sebebiyet veren İkinci Dünya Savaşı döneminde insanların ordu ve askerlikle ilgili çeşitli düşüncelerini kişiler üzerinden aktaran ve karakterlerin hikâyeleri üzerinden yansıtılan eleştirel olarak adlandırılabilir düşünceleriyle topluma ayna tutan eser, Amerikan Gey yazınında yeniden bir çığır açarak, gey jargonunu ve kültürünü dolaysız bir biçimde okuyucuyla buluşturur. *Kuir* kültürü için çok önemli bir yerde olan eser, performatif, psikolojik ve eleştirel olmanın yanı sıra, zamanında hâliyle toplum tarafından ağır eleştiriye maruz kalmış edebiyat mecraları ve toplum tarafından dışlanan pek çok kişi için bir yol gösterici olmuştur. Yazıldığı dönemden itibaren toplum tarafından dışlanan ve kimlik sorunları yaşayan bireyleri, içtenliğiyle yakalayan eser, toplum tarafından hâlâ dışlanmakta olan ve gün geçtikçe heteronormatif toplum yapısı içerisinde güçlenen *kuir* topluluğunun bir sesi, bir temsili olmuş, toplumun göz ardı etmek istediği en önemli noktalarından birisine ayna tutmuştur.

Kahramanın pek çok karakter üzerinden kendini keşfettiği ve gey topluluğun içine ışık tutan eser, Jim Willard'ın gençlik yıllarından itibaren yaşadığı olayları anlatır. Toplumda yükselerek ve ilişkileriyle ilerleyen

Willard'ın topluluğun ona getirilerini ve cinsel yönelimi önem arz etmeyen kişilerin ondan çaldıklarını protagonistin derin psikanalizleri yoluyla tasvir eden kitap, Amerika'nın belirli kesimlerine ve devletin en büyük güç propagandalarından birisi olan orduya da el atarak toplumun sosyal ve siyasi hayatını yansıtmaktadır. Nesir olarak yazılmış olan kitabın kapağında yan yana uzanan iki yarı çıplak erkek görülmektedir. Kapağın, kitabın konusuna atıfta bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Herhangi bir sözlüğü veya önsözü olmayan kitap, yayınevi tarafından dönemi eleştirilenleri tarafından yazılmış olan eleştiriler doğrultusunda kısa bir öneri yazısı ve Vidal tarafından yazılmış bir sonsöz içermektedir.

Çeviri eleştirisi yöntemlerinin bir diğeri, erek metnin özelliklerini ve çoğuldizge kuramındaki yerini belirtmek, çevirmen ve mesleki kimliği hakkında okuyucuya bilgi vermektir. Bu bölümde kısaca erek esere ve çevirmen Fatih Özgüven'e değinilecektir.

Kent ve Tuz

1998 basımlı erek metin Fatih Özgüven tarafından çevrilmiştir. Altıkırkbeş Yayınları tarafından basılan kitabın kapak tasarımı incelendiğinde mavi ve gri renkler ağırlıklıdır. Baskının kapağında vazo içerisinde sağa yatmış şekilde duran güller görülmektedir. Baskının kapağı okuyucuya eserin içeriğiyle ilgili herhangi bir çağırışım oluşturmamaktadır. Baskının arka kapağına bakıldığında ise "Altıkırkbeş tedirginlikle sunar: Kent ve Tuz" olarak sonlanan, "... Bir erkeğin bir erkeğe duyduğu aşk, suçtur. Bir erkeğin bir erkeğe tecavüz etmesi daha büyük bir suçtur..." yazısı yer almaktadır. Okuyucuya yayınevi tarafından yazılmış olan bu yazıda eserin içeriğiyle ilgili bilgi verilmektedir. 2010 basımlı kaynak metnin basım şekline ve nesir yazımına sadık kalan çeviri eserin Helikopter Yayıncılığın karakteristik basım şeklinde bir kapağa sahip olduğu görülmektedir. Düz beyaz plan üzerine yerleştirilmiş kırmızı fonlu kapak, çevirmenin ve yazarın adını taşımakla birlikte kaynak eserin aksine, kitabın konusu ve içeriği hakkında okuyucuya bir bilgi vermemektedir. Önsöz, sonsöz veya bir açıklayıcı sözlüğe sahip olmayan kaynak eser, arka kapağında yayın yönetmeni Levent Yılmaz'ın Vidal ve kitabın gey yazımındaki önemi ve çevirmenin ustalığıyla ilgili kişisel görüşünü açıklayan kısa bir yazıya sahiptir. "...Vidal'de skandal sever bir ruh, inceden inceye kötücül bir hava vardır. İnsanların canını sıkmayı sever. Kent ve Tuz da böyle. 1948'de yayınlandığında Vidal'i neredeyse aforoz ediyorlardı. Niye mi? Niyesi şu: Bu roman Amerikan edebiyatında eşcinsel aşk romanlarının ilkidir ve bu nedenle de bir türe, bir genre'a başlangıç oluşturur..." şeklindeki yazı, okurlar için açıklayıcı ve heyecan vericidir.

Fatih Özgüven

2 Ekim 1957 İstanbul doğumlu çevirmen ve yazar Fatih Özgüven, edebiyat yazınları, sinema eleştirmenliği ve çevirmen kimliği ile tanınmaktadır. Avusturya Lisesi ardından İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü çıkışlı Fatih Özgüven, kariyerinin büyük bir bölümünü kült film ve kitap çevirileri, edebiyat ve film eleştirileri ile doldurmuştur. Boğaziçi Üniversitesinde sinema, edebiyat ve çeviri dersleri vermiş olan çevirmen, *Radikal* gazetesinde 2015 yılına kadar film ve çeşitli edebi eser eleştirileri yapmıştır. Güncel olarak Bilgi Üniversitesi İletişim Sinema ve Televizyon Bölümünde ders vermektedir ve Nabokov, Woolf çevirileri ve kült film eleştirileriyle öne çıkmaktadır. Ayrıca önceden de belirtildiği gibi *Cinsellik Mecmuası* kitabında yazıları yer alan çevirmen ve yazarın özellikle yerel kuir, LGBT ve homoseksüel kültür tarihi bir bakış açısı ile aşına olduğunu *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Edebiyatımızda "Eşcinsel Dikkatler": Elden Ele Dorian'lar, Hassas Delikanlılar, Pars Kızlar* adlı yazısındaki bilgili ve usta tutumu göstermektedir. Ayrıca aynı derlemede yer alan *Bilge'nin Zaferi; Cüneyt Türel İle Söyleşi* adlı röportajı da Türkiye'deki tanınmış Kuir ve LGBT bireyleriyle ilgili birikiminin olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Kaynak ve Erek Metinden Örneklerin İncelenmesi

Çeviri eleştirisinin asıl ve teknik kısmı olan kaynak ve erek metinden örneklerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi bölümünde örnekler, çeviri yöntemlerine göre ayrılmıştır. Kitabın ve çevirinin genel dilsel, yazınsal, edebi ve çeviri yöntemi incelemesinin yerine kuir çeviri ve kuir dilleri, jargonlarının çevirisi üzerine yapacağım incelemede, kaynak ve erek metindeki örnekleri karşılaştırarak sonuç bölümünde yapılan çevirinin öngörülen kuram ve yöntem kapsamında yeterli veya kabul edilebilir bir çeviri olup olmadığı tartışılacaktır. Çeviri örnekleri ilk adımda çeviri yöntemlerinden olan ödünçleme yöntemi ile çevrilen örnekler, ikinci kısımda sözcük anlamına göre çevrilen örnekler olarak iki bölüme ayrılmıştır ve bölümler ayrı şekilde incelenmiştir.

Öncelikle kitabın 1998 yılında Altıkırkbeş Yayınları tarafından yayınlanan ve Fatih Özgüven tarafından *The City and The Pillar* kitabının 1965 basımından Türkçeleştirilmiş olan versiyonu ile 2010 yılında Helikopter

Yayınları tarafından yayınlanan ve kaynak metnin 1948 basımından yine Fatih Özgüven tarafından Türkçeleştirilmiş olan versiyonu karşılaştırıldığında, çevirmenin neredeyse iki çeviri versiyonu arasında hiçbir değişiklik yapmadığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak erek metin örnekleri daha güncel basım olan Helikopter Yayınları tarafından 2010 yılında yayımlanmış olan versiyonundan alınacaktır.

Ödünçleme Yöntemiyle Çevrilen Örnekler

Vidal	Özgüven
Yet everyone in the <i>homosexual</i> world knew that he was one of them. (sf. 48)	Ama <i>homoseksüel</i> dünyadaki herkes onun kendilerinden biri olduğunu biliyordu. (pg. 64)
They were not, Jim was assured by the knowing Leaper, <i>lesbians</i> . (49)	Leaper, Jim'i onların <i>lezbiyen</i> olmadıkları konusunda temin etti. (65)
In Leaper's World all men were whores and all whores were <i>bisexual</i> . (53)	Leaper'in dünyasındaki bütün erkekler orospuydu, bütün orospular da <i>biseksüel</i> . (71)
If you're noticeably <i>effeminate</i> , you may join a group of others like yourself and accept being marked and known. (65)	Belirgin biçimde <i>efemineysen</i> , sana benzeyenlerin oluşturduğu bir gruba dahil olursun, damgalanmayı ve tanınmayı kabullenirsin. (88)
"She was married to a Frenchman a bit of a <i>gigolo</i> ." (75)	"Bir Fransızla evliydi, <i>jigolomsu</i> bir adam" (102)
Jim was hailed by a <i>effeminate</i> man with a hairpiece. (118)	Yemek odasının bir köşesinde peruklu <i>efemine</i> bir adam ona el etti. (160)
Luckily, nowadays everybody is <i>gay</i> , if you know what I mean... literally everybody! (120)	Bereket versin, artık herkes <i>gay</i> , biliyor musunuz... ama herkes! (162)
I met the most wonderful <i>swami</i> . (130)	Çok şeker bir <i>swami</i> ile tanıştım. (165)

Yukarıdaki tabloda verilen örnekler, Latince ve Yunanca dillerinden türemiş, İngilizce ve Fransızca dillerinden Türkçe lügatına ödünçleme yöntemiyle hâlihazırda çevrilmiş sözcükleri göstermektedir. Türkçede tanımları yapılan ve dile kazandırılmış olan bu kelimeler, güncel okur kitlesinin yabancı olmadığı kelimelerdir. Genel olarak LGBT ve kuir dillerinde aktif olarak ülkemizde de kullanılan ve pek çok LGBT bireyinin kimliklerini tanımlamada kullandığı ve performatif anlamlara sahip bu kelimeler, çevirmen tarafından kaynak dilde yer alan kelimelerin erek dildeki karşılıkları alınarak çevrilmiştir.

Sözcük Anlamına Göre Çevrilen Örnekler

Leaper made a <i>feminine</i> gesture. (47)	Leaper <i>kadınsı</i> bir hareket yaptı. (63)
Of course you may be the only <i>straight</i> guy there but then you can never tell, there might be some girl with red hair hanging onto the fingers. (47)	Tabii, belki de orada <i>kadınlardan hoşlanan</i> tek erkek sen olacaksın, ama belli olmaz, partide, ortamda tutunmaya çalışan kızıl saçlı bir kız da olabilir. (63)
He was always mentioned by the great <i>fraternity</i> with pride, envy, lust. (48)	Büyük <i>biraderler topluluğu</i> onun adından her zaman gurur, kıskançlık, şehvetle söz ediyordu. (64)
"Sorry, I got no plans to <i>shack up</i> with him." (51)	"Üzgünüm, onunla <i>yatağa girmeyi</i> düşünmüyorum." (68)

"I hate those others, those <i>lousy queens</i> ." (54)	"O ötekilerden nefret ediyorum, o iğrenç <i>zırl ibnelerden</i> " (73)
A number of women act as outriders to the beautiful legion, and they were often called upon to be public escorts. They were known as " <i>beards</i> ". (56)	Bazı kadınlar, bu güzel erkek grubunun yanı sıra geziyorlar ve onlara genellikle " <i>refakatçi</i> " deniyordu. (75)
"I depend a lot on you when I'm tired and want to get away from all these <i>hangers-on</i> ." (60)	Yorgun olduğumda ve bütün o <i>asalaklardan</i> uzaklaşmak istediğimde sığınabileceğim bir tek sen varsın. (81)
He's a real highbrow, which means he's a real pain, always <i>bitching about</i> Hollywood. (61)	Kaşığı bir karış havada, yani gerçek bir baş belası, durmadan Hollywood'a <i>bok atar</i> . (83)
And so it begins. Then you meet another boy and another and as you grow older, if you have a dominant nature, you become <i>hunter</i> . (64)	Sonra başka bir oğlanla tanışırısın, sonra bir başkasıyla, yaşıp arttıkça, baskıcı bir tabiatın varsa, " <i>avcı</i> " olursun. (88)
If you're passive, you become <i>wife</i> . (65)	Edilgensen, <i>altta kalan</i> olursun. (88)
Then one mentioned " <i>fairies</i> ". (94)	Sobra biri <i>ibnelerden</i> laf açtı. (129)
"What're you doing tonight? I've been invited to a <i>faggot</i> party, very <i>chi-chi</i> ." (117)	Bir <i>ibne</i> partisine davet edildim, çok <i>şingirtülü</i> bir şey. (158)
Oh, there's that <i>butch</i> marine. Isn't he something? (120)	Ah şurada çok <i>sert</i> görünümlü bir denizci var, nefis bir parça değil mi? (162)
He was had five times last Sunday and still went to the <i>Mass</i> , so he told me. (120)	Söylediğine göre geçen pazar arka arkaya beş kere düzölmüş, sonra da kalkıp <i>kiliseye</i> gitmiş, inanabiliyor musunuz? (162)
"You know, I loathe these <i>screaming pansies</i> ," said Rolly, twisting an emerald and ruby ring. (120)	"Biliyor musun? Şu <i>zilli ibnelerden</i> gına geldi bana," dedi Rolly parmağındaki zümrütlü yakutlu yüzüğü çevirerek. (162)
I mean, after all, why be a <i>queen</i> if you like other queens, if you follow me? (120)	Yani, hakaten, neden şu <i>zilliler</i> gibi olayım, anlatabiliyor muyum? (162)
"I have a perfect weakness for men who are <i>butch</i> ." (120)	"kesinlikle <i>sert</i> erkeklere zaafım vardır benim" (162)
...The Holy Father came riding in on a golden throne wearing the triple tiara and the most beautiful White robes you've ever seen and the cardinals all in red and the incense and the beautiful marble and gold statues... <i>absolutely yummy!</i> (120)	Kutsal Peder altın yıldızlı bir tahtın üzerinde böyle kayarcasına içeri girdi, başında üç katlı bir taç, anlıyor musun, üzerinde hayatta gördüğüm en güzel beyaz robolar, bütün o kardinaller kırmızılar içinde, o tütsüler, o şahane mermerler, o altın heykeller... <i>dibim düştü!</i> (163)

Well, I wouldn't go so far as to say a friend, actually I think he's a rather <i>sinister</i> ; but anyway this acquaintance was actually keeping Will Jepson, the <i>boxer</i> ! (120)	Ben genç kızken ne kadar farklıydı, Daha geçen bir arkadaşım... aslında arkadaşım demek abartılı olur tam bir <i>fesat kumkuması</i> , her neyse bir tanıdık, <i>boksör</i> Will Jepson'u kapattığımı söyledi. (163)
"If you'll excuse me I must make my <i>rounds</i> , the work of a <i>hostess</i> is never done." (121)	"Müsaade edersen, biraz <i>hırlayacağım</i> . Ah, <i>ev sahibesinin</i> işi hiç biter mi?" (164)
The words " <i>fairy</i> " and " <i>pansy</i> " were considered to be in bad taste. (122)	" <i>İbne</i> " ve " <i>top</i> " gibi sözcükler hoş karşılanmıyordu. (164)
As for those manly youths who offered themselves seduction while proclaiming their heterosexuality, they were known as " <i>trade</i> ", since they usually wanted money. Trade was regarded with great suspicion; in fact, it was a part of the <i>homosexual credo</i> that this year's trade is next year's competition. (122-23)	Bir yandan heteroseksüel olduklarını iddia ederken, bir yandan da erkeklerle seks yapan delikanlılara " <i>jigolo</i> " deniyordu, çünkü bunlar çoğunlukla para istiyorlardı. Jigoloların " <i>erkekliği</i> " oldukça şüpheyle karşılanıyordu; hatta <i>homoseksüeller arasında meşhur laftı</i> , bu günün jigolosu yarın öbür gün düpedüz rakip kesilebiliyordu. (164)
Oh, here comes Sir Roger Beaston, the perfect <i>camp</i> ! (131)	Ay, işte Sir Roger Beaston geliyor, öyle <i>çalgındır</i> ki! (176)
You think may be I'll go home with a little <i>fag</i> like you, maybe? (154)	Senin gibi küçük bir <i>ibnenin</i> odasına çıkacağımı mı sandm? (208)
He has such an <i>air</i> about him.(130)	Öyle <i>havalı</i> ki! (176)
They preferred to say that a man was gay, while someone quite effeminate was a " <i>queen</i> ". (122)	"Gay" sözcüğünü tercih ediyorlardı ya da bir erkek çok kadınsıysa " <i>kraliçe</i> " diyorlardı. (165)
-you'd know his name if I could remember it- and the other one is a perfect <i>bitch</i> . (119)	-Söylesem bilirsin, ismi aklıma gelmiyor öteki de tam bir <i>şillik</i> . (161)
Let the <i>queer</i> go! (42)	Bırak <i>ibneyi</i> gitsin! (56)

Kent ve Tuz eserindeki anlamına göre çeviri yöntemiyle çevrilen camp talk jargonunu incelediğimizde ise, çevirmenin anlamlara yakın duran Türkçe tamlamaları ve kelimeleri tercih ettiğini görmekteyiz. Lubunca kapsamında da incelenebilecek bu kelimelerin çevirisi, Türkçe lûgatındaki okuyucunun benimsemiş olduğu ve anlamlarını sezebileceği kelimeler olmanın yanı sıra, Türkçede özel bir jargona atfedilememesine rağmen yine de belirli bir kesimin tanımlamalarında kullanabileceği dil özelliklerini göstermektedir. Örneğin, Jim, birlikte olduğu Shaw'la yaşama kararı alır ve işinden ayrılmak için yalanlar söyler. Durumu anlayan Leaper ise Jim'e doğruyu söylemesi konusunda baskı yapar ve karşılığında Jim'den ters bir tepki görünce ise sadece meraklı olduğunu ve başka bir amaç gütmmediğini belirtmek için Shaw'a ilgisinin olmadığını "onunla yatağa girmeyi düşünmediğini" söyleyerek açıklar. Kaynak eserde geçen "shack up" jargonu, Türkçede neredeyse aynı anlama gelebilecek şekilde çevrilmiştir. Diğer bir örnekte ise Rolly, Jim'e homoseksüellerin oluşturduğu ortamdaki kişilerden bahsederken dikkat çekmeye çalışan homoseksüelleri "zilli ibneler" olarak tanımlar. Orijinali "screaming pansies" olan sıfat tamlaması, anlamına farklı bir açıdan yakın duracak şekilde çevrilmiştir. Camp Talk çevirisinin Türkçede bire bir karşılığı olan bir jargon olmadığı ama kuir dillerinden birisi olan Lubunca dilinden söylemlere ve kelimelere yakın durduğundan önceki bölümlerde bahsedildiği üzere bir örnek

incelendiğinde, Rolly Jim'e homoseksüel jargonunu anlamlarıyla açıklarken, para karşılığı birliktelik teklif eden kişileri tanımlar ve bunlardan "jigolo" olarak bahseder. Kaynak metinde "Trade" olarak kullanılan bu jargonun Lubuncada tam olarak karşılığı mevcuttur ve bu kavram tam olarak "Laço" kelimesine eş düşmektedir. Kitapta önceki metinlerde de tam anlamıyla kullanılan ve geçen jigolo kelimesi, "Trade" kelimesini tam olarak karşılayamamaktadır ve yerine Türkçe jargonunda uygun düşen bir kelime mevcuttur. Aynı şekilde Jim ordudayken diğer arkadaşlarının sohbetlerinde duyduğu "ibne" jargonu orijinal eserde "fairy" olarak geçmekte ve okuyucunun ibne kelimesinden anlayabileceğinden çok daha değişik bir anlam içermektedir. Abartılı şekilde feminen ve androjen anlamına gelen "fairy" kelimesinin yine Lubuncada karşılığı tam olarak "lubun" kelimesiyle mevcut olmaktadır ve jargon anlamının pek çoğunu kaybetmektedir. Fag, queer, pansy gibi kelimeler ise Türkçe'de heteronormatif bireylerin homoseksüel bireyleri aşağılamak için kullandığı ama günümüzde olumlama yoluyla pejoratif anlamda kullanılan karşılıklarıyla çevrilmiştir.

Several times he had gone on parties with the <i>bellhops</i> . (46)	<i>Garsonlarla</i> defalarca partilere gitmişti. (61)
So different when I was a <i>girl</i> . (120)	Ben <i>genç kızken</i> ne kadar farklıydı. (164)
Once I had a <i>skipper</i> who was, but he never bothered me. (148)	Bir keresinde bir <i>süvarim</i> vardı, o da öyleydi, ama bana hiç bulaşmadı. (200)

Erek ve kaynak eserin karşılaştırmasında karşımıza çıkan çeviri örneklerinin eserdeki en sanatsal söz oyunlarına sahip olup çeviride en fazla anlam kaybına uğrayan jargon örnekleri incelendiğinde ise Özgüven'in çevirilerinin bazılarında anlam kayıpları görülmektedir. İlk olarak Rolly Jim'e kendini anlatırken zamanın değiştiğini ve zamanla insanların da değiştiğini anlatmak için kendisinin gençlik yıllarında işlerin farklı olduğunu "ben genç kızken ne kadar farklıydı" cümlesiyle anlatır. Kaynak eserde "So different when I was a girl." olan cümlede geçen "girl" kelimesi genç kız anlamından fazla olarak, kadınları feminen olarak gruplara ayıran, masumiyet, el değmemişlik, deneyimsizlik alt anlamları olan "kız" ve deneyimli, olgunlaşmış, ergenliğini tamamlamış alt anlamlı "kadın" kelimesinin farklılıklarını İngilizce'de hâli hazırda aynı alt anlamlara sahip olan "girl" ve "woman" kelimelerinin içerisinde seçilip Camp jargonuna dâhil edildiğini ve deneyimsizlik, ortamda yeni olma anlamlarını okuyucudan okuyucuya kaybedebildiğini görmekteyiz. Diğer bir örnekte ise işe yeni başlayan Jim'in yeni çalışma hayatında sosyalleşmesi anlatılırken diğer çalışanlarla olan aktivitelerinden partiye katılma eyleminin geçtiği "Garsonlarla defalarca partilere gitmişti." cümlesi ve kaynak metinde "several times he had gone to parties with the bellhops" olan anlatımda, kaynak eserde ve çeviride ilerleyen cümlelerde garsonların homoseksüel olduğu ve amaçlarının farklı olduğu belirtilmesine rağmen, Camp Talk jargonunda "bellhop" kelimesi ayrıca "gey" anlamına geldiği için bir söz oyunu olarak görülmektedir ve Türkçe çevirisinde istem dışı bir anlam kaybı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Bob'un Jim'e başından geçen deneyimleri anlatırken gemide çalıştığı zamanlarda karşılaştığı bir olayı anlatması durumunda, tiplmeyi mesleği üzerinden kaynak metinde "skipper" olarak ve çeviri eserde de kelimenin karşılığını veren "dümenci" olarak çevrildiğini görmekteyiz. Camp Talk jargonunda ayrıca "anal olarak cinsel ilişkiye giren" hatta daha ağır ithamlarla tanımlanabilecek anlama da sahip olan "skipper" kelimesinin yine Türkçe'de aynı şekilde kullanılabilecek herhangi bir etimolojik ve ya Lubun jargonuna sahip olmaması ve kaynak eserde yapılan söz sanatlarının Türkçeye aktarılamaması sonucunda anlam kaybının yaşandığını görmekteyiz.

Sonuç

Eleştiri yazısının başlarında değinilen çeviri kuramlarını ve kaynak eserin jargonu kapsamında örnekleri incelediğimizde, Özgüven tarafından kaynak eserde verilmek istenen mesajların, mecâzi anlamların ve kuir kültürünün büyük ölçüde erek kitleye ulaştırıldığını görmekteyiz. Bu açıdan yeterli ve kabul edilebilir çeviri arasında kaynak metnin ulaştırmak istediği mesajı, bir başka deyişle camp jargonunu görünür kılma isteğini, koruduğu görülen erek metin yeterli çeviri noktasına daha yakın konumlanmışken bir o kadar da erek kültür ve dildeki belirli söylemleri öne çıkarıp, tam anlamıyla Lubunca'nın kullanıldığı çeviriler olmamasına rağmen Lubuncaya ve lubuncanın dilsel özelliklerine yakın duran olası çeviriler ise performatifliğiyle kabul edilebilir çeviri noktasına daha yakın düşmektedir. Jargon tam olarak Türkçede benzer sosyal kesim tarafından kullanılan jargona eşdeğer düşmemesine rağmen ve kuramın Türkçedeki yetkinlik alanı yaygın olmadığından, Özgüven'in

çevirisi Türkiye edebi eserleri bağlamında incelendiğinde erek kültüre ulaştırılan metinler bağlamında ayrı bir yere sahiptir. Kuir çeviri veya aktivist çeviri bağlamında öne sürülen yöntemlerin yerine getirilip getirilmediği fazla öznel bir yorum olacağı için, her iki alan için de en önemlisi olan kuir kültürün tanıtımı ve performatif politikanın izlenmesinin çeviride başarılı bir şekilde yerine getirildiği söylenebilir. Ülkemizde cinsiyet, kuir ve LGBT alanlarında sosyal ve akademik alanda pek çok çalışma topluluklar ve bireyler tarafından geliştirilmektedir. Bu konuların görünür kılınmasında en önemli araçlardan birisi olan çeviri ise hem uluslararası platformda hem de Türkiyede sağlam kuram çerçeveleri içerisinde uygulanmaya başlanmış ve özellikle kuir'in performatifliğiyle teoriye ve diğer alanlara katkıda bulunulması anlamında önemli adımlar atılmıştır. Geçmişten günümüze yazılan kaynakların, çevrilen metinlerin yeniden incelenmesi, yeniden çevirisi, gerekirse düzeltilmesi satırlar arasında kaybolmuş pek çok azınlık grubun, farklı kültürün, üstü kapatılan kavramların yeniden görünür kılınmasını sağlar. Yaptığım bu çalışmada çeviri eleştirisi üzerinden tanıtmaya ve incelemeye çalıştığım kuir kültürü benimsemenin önemi olmaksızın, yaptığım işin performatif olması amacındayım. Harvey'in de kitabında belirttiği gibi, Kuir kültürünü, politikasını betimleyen eserlerin çevirisini yapmak, aksi iddia edilmek ve performatif politikadan uzak görülmek istense dahi, performatif bir şekilde kuir topluluğuna hizmet etmekte ve kuir kültürüne katkıda bulunmaktadır.

Kaynak Metinde geçen örneklerin İngilizce ve Türkçe tanımları

Queer: Strange, gay (pg.42)

Tuhaf, gey

Bellhop: Gay man (pg.47)

Gey erkek

Fraternity: A secret society of homosexual white men which established so they can have sexual relationship in private (often described with diseases) (pg.48)

Beyaz homoseksüel erkeklerin gizlice cinsel ilişkiye girebilmeleri için oluşturdukları gizli topluluk (genellikle hastalıklarla tanımlanırlar)

Shack up: To move in to shared accomodation with someone generally of the opposite sex for purposes of sexual intercourse (pg.51)

Cinsel ilişki amacıyla genellikle karşı cinsten birisiyle birlikte yaşamaya başlamak

Fairy: A male who acts slightly feminine but not necessarily means that they are gay/ feminine gay (pg.95)

Nispeten efemine hareket eden ama illa gay ya da efemine gey olmayan erkek

Faggot: Gay men described by heterosexual ones (pg. 117)

Heteroseksüel erkekler tarafından gey erkek tanımı

Chi chi: Gayish, intimate (pg.117)

Neşeli, samimi

Al fresco: Roam around without wearing underwear which usually means having too much sexual intercourse (pg.120)

Genellikle çok fazla cinsel ilişkiye girmek anlamına gelen iç çamaşırını giymeden etrafta dolanmak

Sinister: Mean (pg.120)

Fena

Credo: Something you prefer (pg.122)

Tercih ettiğin şey

Swami: Who is really good at something (pg.130)

Bir şeyde çok iyi olan kişi

Camp: Effeminate way of being gay or being effeminate without being gay (pg.131)

Gey olmanın efemine yolu veya gey olmadan efemine olmak

Clap: Gonorrhea (pg.138)

Bel soğukluğu

Skipper: Who gets in sexual intercourse from anal way (pg.148)

Anal yoldan cinsel ilişkiye giren kişi

¹Metindeki bütün alıntılar tarafımdan çevrilmiştir.

²Bu eserler arasında Erdal Partog'un *Queer Teorisi Bağlamında Türkiye LGTBTT Mücadelesinin Siyasi Çizgisi*, Evren Savcı'nın *Queer Dil Meselesi: İstanbullu Queer Özneler Arasında Batılı Bilgi, Politik-Kültürel Sermaye ve Aidiyet* gibi eserler örnek verilebilir.

³Çoğuldizge kuramına göre edebiyat birçok dizgeden oluşan bir çoğuldizgedir. Kuram, bu çoğuldizgenin içinde yer alan pek çok yazınsal tür, model, geleneklerin sürekli bir devinim ve karşıtlık durumunda ve merkez/çevre, yüksek/aşağı edebiyat, saygın görünen/saygın görünmeyen edebiyat çekişmeleri içinde işlevsel açıdan incelenip değerlendirilmelerini sağlar.

⁴madisozluk.com

⁵lubuncasozluk.blogspot.com.tr

⁶Edim-söz (illocutionary): Konuşucu tarafından söylenen bir sözcenin, sosyal etkileşimdeki geleneksel işlevini edimsel olarak ifade eden yani etkileşimleri çerçevesinde sözle gerçekleştirdikleri eylemlerdir. Suçlama, uyarma gibi. (Doğan,2014)

⁷Etki-söz (perlocution): sözü söyleyen kişinin sözü duyan kişi üzerinde yarattığı etki ve bu etki ile sözü duyan kişinin edimsöze verdiği karşılık olarak ifade edilebilir. (Doğan,2014)

⁸Molly House kavramını "Koli Sirkafi" olarak, yani Lubunca'da sevişmek anlamına gelen "Koli" terimi ve ev anlamına gelen "Sirkaf" kelimelerini birleştirerek, kavramın anlamını jargonlaştırmak istedim.

Kaynakça

Aksoy, Berrin. "Çeviride Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt:18 Sayı 2 1-16*

Baer, Brian James ve Klaus Kaindl (ed.) *Queering Transation, Translating The Queer: Theory, Practice, Activism* (New York: Routledge 2018)

Chamberlain, Lori. "Gender and the Metaphorics of Translation" *Signs Vol 13, No.3 1998 454-472*

Çakırlar, Cüneyt ve Serkan Delice. *Cinsellik Muamması Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet* (İstanbul: Metis 2012)

Doğan, Aymil. "Sözlü ve Yazılı Çeviri Odaklı Söylem Çözümlemesi" (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014)

Escoffier, J. (2015). *New York City*. 1st ed. [ebook] GLBTQ, pp.4-5. Available at:

Foster, David William. "Translating the Queer: Body Politics and Transnational Conversations, by Héctor Domínguez Ruvalcaba." *Anthropological Forum*, 2018, 1-2. doi:10.1080/00664677.2018.1447761.

Giustini, Elena Deborah. *Gender and Queer Identities in Translation. From Sappho to Present Feminist and Lesbian Writers: Translating the Past and Retranslating the Future*

GL, K. (2015). Arzu. *KaosQueer+*, (3), pp.45, 78.

GL, K. (2015). Beden. *KaosQueer+*, (2), pp.6, 86, 138.

GL, K. (2015). Dosya:Queer Çalışmaları. *Kaos GL Dergi*, (144), pp.17, 31.

Harvey, K. (1998). Translating Camp Talk. *The Translator*, 4(2), pp.295-320.

Harvey, K. (2002). Camp talk and citationality: a queer take on 'authentic' and 'represented' utterance. *Journal of Pragmatics*, 34(9), pp.1145-1165.

http://www.glbqtarchive.com/ssh/new_york_city_S.pdf [Accessed 12 Apr. 2017].

Kontovas, Nicholas. *LUBUNCA The Historical Development of Istanbul's Queer Slang and a Social-Functional Approach to Diachronic Processes in Language*, 2012

Kulick,Don. "Gay and Lesbian Language" *Annual Review of Anthropology Vol. 29 (2000)*, pp. 243-285

Larkosh, Christopher. *Re-engendering Translation' Transcultural Practice, Gender/Sexuality and The Politics of Alterity* (New York: Routledge 2014)

Munday, J. (2010). *Introduction to Translation Studies*. 2nd ed. New York: Taylor&Francis Group, pp.125-130.

T. Anna. "The Opacity of Queer Languages" *e-flux journal* #60, 2014

Van Den Broeck, Raymond *Second Thoughts on Translation Criticism' The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation* Theo Hennans (Ed.) (New York: St. Martins Press. 1985) 54-63

Vidal, G. (1948). *The City and The Pillar*. 1st ed. London: Panther Books Limited, pp.7-157.

Vidal, G. (2010). *Kent ve Tuz*. 1st ed. İstanbul: Helikopter, pp.9-210.

Von Flotow, Luise. *Translation and Gender Translating in the 'Era of Feminism'* (Londra: Routledge 1997)